

УДК 336:330.341.4

DOI: 10.31359/2312-3427-2020-3-410

Н.М. Руцишин, канд. екон. наук, доцент,

orcid.org/0000-0002-1198-8582

nadiya_r@i.ua

Львівський торговельно-економічний університет

ЕТАПИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРУКТУРНИХ РЕФОРМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті акцентовано увагу на необхідності максимального використання потенціалу банківського сектору як основи майбутнього соціально-економічного зростання держави. Обґрунтовано, що забезпечення конвергенції інституційного базису розвитку банківської системи з реалізацією структурних реформ є складним процесом, що потребує дотримання певної етапності та логічної послідовності дій. У дослідженні запропоновано підхід до визначення основних базових етапів конвергенції інституційного забезпечення розвитку банківської системи та реалізації структурних реформ національної економіки України. Узагальнено, що ефективне впровадження «інституційної зміни» розвитку банківської системи в процесі структурного реформування національної економіки потребує формалізації адекватної управлінської тактико-оперативної підтримки, що має відповідати структурно-функціональним критеріям: комплексність, регуляторність, збалансованість, превентивність, надійність, плюралізм, транспарентність

Ключові слова: *структурне реформування, потенціал банківської системи, конвергенція, розвиток банківської системи, інституційне забезпечення, структурні трансформації, стратегічні пріоритети державної політики.*

Постановка проблеми. Забезпечення стратегічної спрямованості та комплексна реалізація функцій банківської системи в процесі структурного реформування національної економіки передбачає обов'язкову наявність фундаментального базису гарантування належного рівня ефективності

взаємодії суб'єктів цієї системи із учасниками суспільно-економічного обміну, що формалізується в адекватному інституційному забезпеченні структурних трансформацій. Інституційний базис розвитку банківської системи визначає стратегічні параметри його функціонування, структурує стимули між учасниками суспільно-економічного обміну в ході конкурентної боротьби за доступ до капіталу, мінімізує дестабілізуючий вплив загроз на процеси забезпечення економічної безпеки розвитку банківської системи, визначає фундаментальні засади міжгалузевого розподілу та переміщення банківського капіталу, забезпечує узгодження інтересів між суб'єктами суспільно-економічних відносин в умовах імплементації структурних змін і системних трансформацій розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальній проблемі інституційного розвитку банківського сектору економіки та його впливу на реалізації структурних реформ національної економіки присвячена значна кількість наукових праць відомих вчених-економістів, серед яких варто зазначити дослідження: Огерчука М.О. [1], Чайковського Я.І. [2], Решетила В.П. [3], Іващук І., Іващук О. [4], Васиної А.Ю. [5], Волинець В.В. [6], Ткаченка О. І. [7], Tongurai J., Vithessonthi C. [8], Коваленка М.М. [9], Карчевої Г.Т. [10], Барановського О.І. [11], Дзюблюк О. [12], Мульської О.П. [13, 14].

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування основних етапів конвергенції інституційного забезпечення розвитку банківської системи та реалізації структурних реформ національної економіки України.

Виклад основного матеріалу. Інституційне забезпечення розвитку банківської системи виконує роль своєрідного регулятора збалансування інтересів, мотивів і стимулів в умовах наростаючих глобальних конкурентних викликів між суб'єктами національної економіки за доступ до ресурсів, що формує передумови для мінімізації рівня конфліктного середовища у сфері економічного обміну, підвищує збалансованість процесів суспільно-економічного поступу, мінімізує обсяги трансакційних витрат за підсумками господарювання, забезпечує можливість уникнення «інституційних пасток» у процесі розробки та реалізації управлінських рішень, визначає концептуальні засади чіткого розподілу повноважень, обов'язків і відповідальності в контексті імплементації структурних змін. Таким чином, чим вищий рівень адекватності інституційного середовища розвитку банківської системи наявним вимогам і потребам суб'єктів

суспільно-економічного обміну, тим вищим є рівень ефективності процесів структурного реформування національної економіки.

На сьогодні інституційне середовище розвитку банківської системи відзначається структурною недосконалістю й не відповідає реальним запитам стратегічних пріоритетів трансформацій національної економіки. Зокрема, доцільним є виділення таких негативних аспектів: 1) наявність надмірного корупційного та бюрократичного навантаження на процеси прийняття управлінських рішень щодо розподілу банківського капіталу між учасниками суспільно-економічного обміну; 2) несформованість належного рівня довіри в суспільстві до діяльності суб'єктів банківської системи, що обмежує параметри залучення останньої у процеси структурного реформування національної економіки; 3) надмірна роль неформальних інститутів у процесах прийняття управлінських рішень і поширена практика лобіювання корпоративних інтересів представників потужних фінансово-промислових груп; 4) несформованість ефективного нормативно-правового базису протидії відмиванню грошей, отриманих злочинним шляхом, і виведенню капіталу в офшорні зони з метою уникнення справедливого оподаткування; 5) неузгодженість стратегічних пріоритетів розвитку банківської системи та структурного реформування національної економіки в умовах наростаючих глобалізаційних викликів та євроінтеграції України, що формує суперечності та протистояння в процесі трансформацій; 6) систематичні прояви практики надмірної політизації діяльності НБУ та підміни об'єктивних економічних регуляторних управлінських рішень заходами кон'юнктурного та популістичного характеру; 7) залежність вітчизняної банківської системи від зовнішніх інституцій розміщення капіталу на ринку, пріоритети яких цілком об'єктивно диференціюються з стратегічними цілями соціально-економічних трансформацій України; 8) несформованість ефективних механізмів та інструментів управління структурними ризиками розвитку банківської системи та адекватного реагування на випередження виникнення кризових ситуацій.

Наявність диспаритету між інституційним забезпеченням розвитку банківської системи та стратегічними пріоритетами реалізації структурних реформ національної економіки поглиблює дисбаланси секторального та просторового розвитку держави, ускладнює імплементацію структурних змін і зрушень у процесі соціально-економічного відтворення, посилює інертний характер функціонування виробничо-господарських комплексів економіки, обмежує параметри ефективності бізнес-процесів

господарюючих суб'єктів, ускладнює реалізацію системних трансформаційних перетворень, стримує формування ресурсного базису підтримки процесів розширеного відтворення та збалансованого розвитку на засадах інноваційної модернізації техніко-технологічних потужностей національної економіки. Очевидно, що в таких умовах посилюється доцільність обґрунтування пріоритетних напрямів та засобів конвергенції інституційного забезпечення розвитку банківської системи та реалізації структурних реформ економіки, що сформує передумови для активізації темпів трансформаційних перетворень, підвищення оперативності впровадження структурних змін, мінімізації ризиків загострення конфліктів і протиріч у процесі конкурентної боротьби за доступ до банківського капіталу, мобілізації ресурсного базису в сегменті розширеного відтворення розвитку соціально-економічних систем, забезпечення стійкості та стабільності банківського сектору в умовах дестабілізуючого впливу чинників макроекономічної нестабільності функціонування виробничо-господарських комплексів. Забезпечення стратегічної спрямованості на узгодження інституційного базису розвитку банківської системи з процесами реалізації структурних реформ національної економіки, з одного боку, вимагає формування реальних джерел і механізмів фінансування пріоритетних інституційних змін, а з іншого – наявності сприятливого соціально-психологічного базису в суспільстві та безпосередніх учасників трансформаційних перетворень щодо сприйняття цих змін і готовності до їх імплементації. У зв'язку з цим цілком очевидним є те, що забезпечення конвергенції інституційного базису розвитку банківської системи з реалізацією структурних реформ є складним процесом, що потребує дотримання певної етапності та логічної послідовності дій (рис. 1).

Суттєвою проблемою формування злагодженої взаємодії між параметрами розвитку банківської системи та процесами структурного реформування національної економіки є несформованість ефективних структурно-функціональних взаємозв'язків його інституційного забезпечення як на стадії проектування інституційної зміни, так і безпосередньо на етапах її впровадження. Це не лише формує дисбаланси розвитку секторів національної економіки, але й ускладнює налагодження ефективних механізмів та інструментів керованості соціально-економічних перетворень, формує обмеження нарощування банківського капіталу та ресурсного базису господарюючих суб'єктів, загострює протистояння, конфлікти та протиріччя в процесі конкурентної боротьби за доступ до

фінансових ресурсів. Несформованість структурно-функціональних взаємозв'язків інституційного забезпечення розвитку банківської системи, насамперед, проявляється в поширенні практики проявів неузгодженості між інституційно-законодавчим та інституційно-регуляторним блоками, що формалізується в поглибленні ситуаційних протистоянь між ВРУ та НБУ.

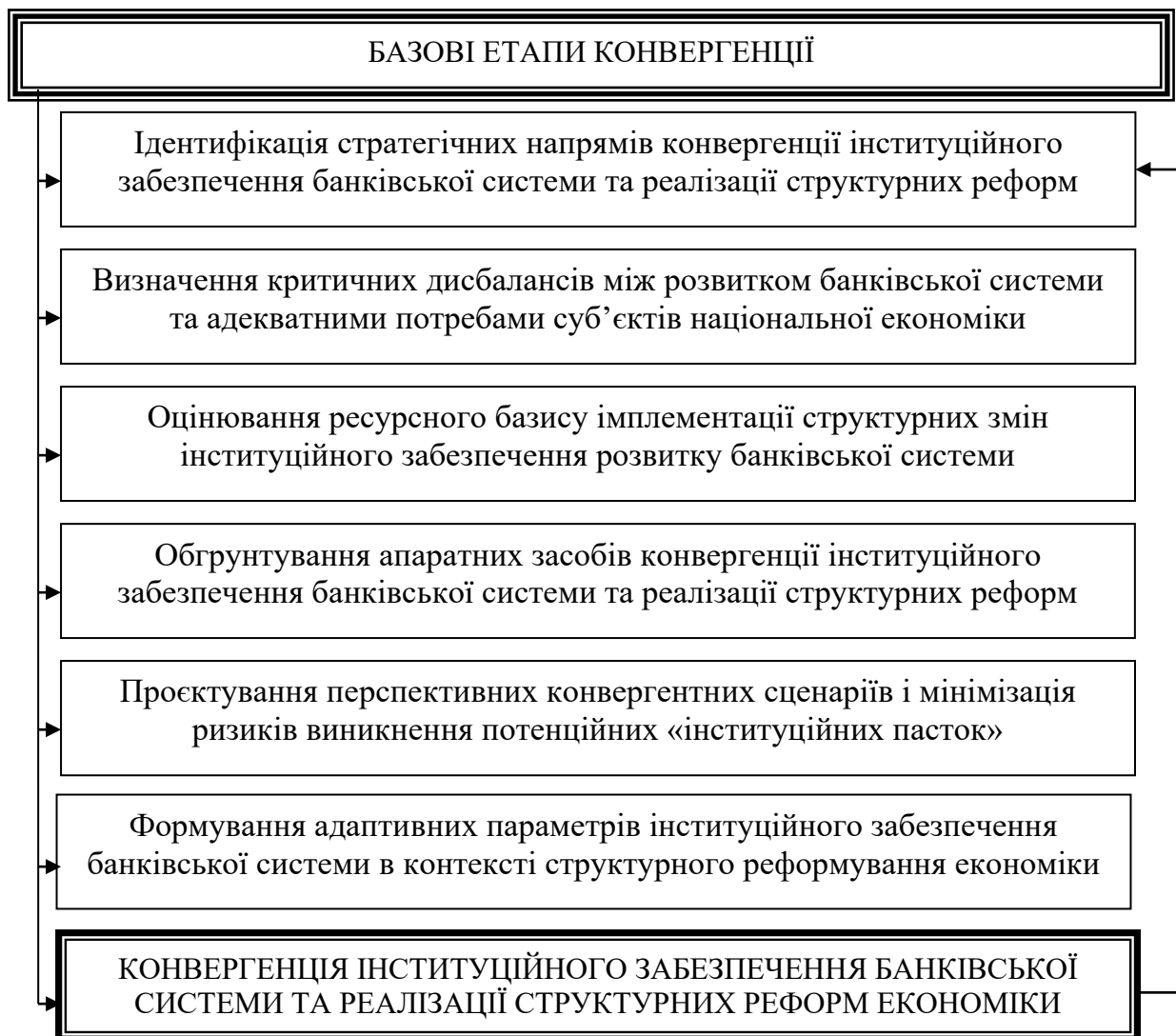

Рис. 1. Етапи конвергенції інституційного забезпечення розвитку банківської системи та реалізації структурних реформ національної економіки України

**авторська розробка.*

Очевидно, що такі розбіжності обумовлені впливом низки деструктивних чинників, серед яких політичні мотиви лобювання суб'єктивних інтересів бенефіціарів окремих фінансово-промислових груп, неефективна кадрова політика в органах державної влади, непрофесіоналізм окремих чиновників і відсутність з їх боку розуміння специфіки базових засад функціонування банківської системи та її стратегічної ролі в процесах здійснення трансформаційних перетворень, ірраціональні спроби вирішення системних проблем і досягнення стратегічних цілей на засадах використання практики прийняття ситуаційних управлінських рішень, що відзначаються розбалансованістю та відсутністю послідовного характеру. Активізація структурно-функціональних взаємозв'язків між законодавчим та регуляторним блоками інституційного забезпечення розвитку банківської системи передбачає: 1) покращення інформаційно-комунікаційної взаємодії в процесі розробки та імплементації інституційної зміни у сфері розвитку банківської системи; 2) гарантування незалежності НБУ як стратегічного регулятора розвитку банківського сектора; 3) забезпечення деполітизації процесів імплементації інституційних змін розвитку банківської системи; 4) відмову від квотного принципу розподілу представницьких місць і портфелів у комітетах ВРУ на користь детермінант професійної компетенції та досвіду; 5) перехід до практики використання інструментів довгострокового планування параметрів та індикаторів розвитку банківської системи, що сформує передумови для забезпечення прогнозованого та послідовного характеру імплементації інституційних змін регулювання банківської діяльності.

Наявний інституційний базис функціонування банківської системи здебільшого орієнтований на забезпечення підтримки її поточних бізнес-процесів й практично не відзначається сформованістю механізмів та інструментів адекватного реагування на потенційні виклики, ризики та загрози розвитку банків у контексті реалізації структурних реформ національної економіки. Стратегічна спрямованість на статичні процеси обмежує формування динамічних параметрів інституційного забезпечення розвитку банківської системи, що, апріорі, обмежує його ресурсно-функціональну спроможність й здатність задовольняти структурні потреби розвитку секторів національної економіки в довгостроковій перспективі.

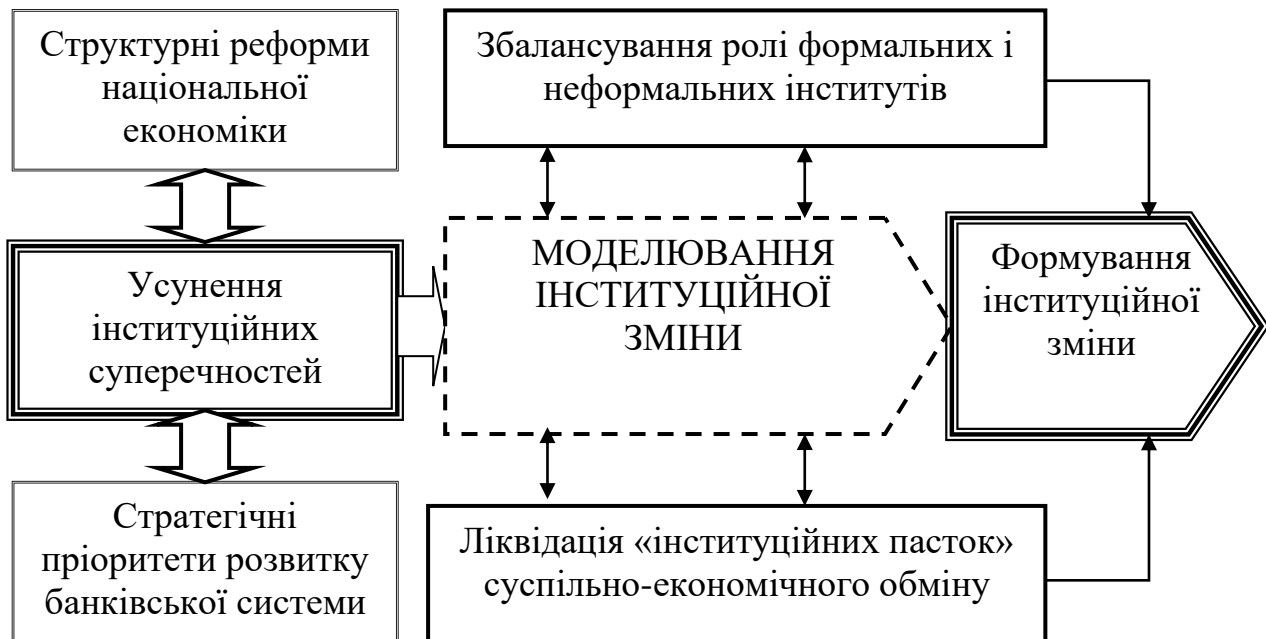

Рис. 2. Напрями «інституційної зміни» в контексті конвергенції інституційного забезпечення розвитку банківської системи та реалізації структурних реформ національної економіки України

**авторська розробка.*

Отже, конвергенція інституційного забезпечення розвитку банківської системи з процесами реалізації структурних реформ національної економіки має передбачати: формалізацію адаптивних властивостей інституційного базису на засадах можливості його оперативного корегування у відповідності до зміни параметрів економічного середовища функціонування господарюючих суб'єктів; використання диверсифікованого методологічного інструментарію прогнозування стратегічних параметрів розвитку макроекономічних процесів з урахуванням наростаючих глобалізаційних та євроінтеграційних викликів; побудову злагодженої інституційної взаємодії між економічними агентами у галузево-секторальному та просторово-регіональному вимірах; ідентифікацію чітких джерел і механізмів впровадження інституційної зміни в контексті трансформаційних перетворень; формування тактико-оперативної системи підтримки прийняття управлінських рішень раціонального взаємоузгодження інституційних параметрів розвитку банківської системи та стратегічних пріоритетів реформування національної економіки; мінімізацію ризиків виникнення конфліктів інтересів та усунення базових інституційних суперечностей щодо перспективних параметрів реалізації структурних перетворень; побудову

системи мотиваційних механізмів і стимулів в учасників суспільно-економічного обміну стосовно максимізації ефективності результатів соціально-економічних трансформаційних перетворень; формування набору базових альтернативних варіантів імплементації інституційної зміни в умовах підвищеного рівня макроекономічної нестабільності та невизначеності прийняття управлінських рішень.

Подолання наявних інституційних дисбалансів розвитку банківської системи та реалізації структурних реформ національної економіки передбачає розробку «інституційної зміни» у розрізі стратегічних сегментів імплементації структурних змін на засадах сформованого підходу (рис. 2).

Висновки. Таким чином, ефективне впровадження «інституційної зміни» розвитку банківської системи в процесі структурного реформування національної економіки потребує формалізації адекватної управлінської тактико-оперативної підтримки, що має відповідати таким структурно-функціональним критеріям, як: 1) комплексність (передбачає наявність диверсифікованого методологічного інструментарію імплементації інституційних структурних зрушень на засадах використання науково-обґрунтованого апарату проектування альтернативних варіантів розвитку подій); 2) регуляторність (полягає в можливості оперативної адаптації процесу імплементації «інституційної зміни» у відповідності до функціонального діапазону параметрів економічного середовища розвитку банківської системи); 3) збалансованість (вимагає дотримання стратегічної спрямованості на становленні засад сталого розвитку суспільно-економічних відносин у процесі здійснення трансформаційних перетворень); 4) превентивність (забезпечення спрямованості оперативного реагування на випередження виникненню потенційних перешкод імплементації структурних реформ національної економіки); 5) надійність (гарантування реалізації базових функцій інституційного забезпечення в процесі досягнення стратегічних пріоритетів розвитку банківської системи в умовах невизначеності й дестабілізуючого впливу параметрів економічного середовища); 6) плюралізм (передбачає дотримання підходу раціонального врахування інтересів усіх учасників суспільно-економічного обміну в сегменті впровадження «інституційної зміни»); 7) транспарентність (забезпечення прозорості процесу імплементації «інституційної зміни» з метою мінімізації ризиків виникнення корупційних впливів і зловживань на

засадах залучення представників експертного середовища та громадського сектору).

Бібліографічний список.

1. Огерчук М. О. Теоретичні основи трансформації банківської системи. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. Вип. 1 (99). С. 368-375.

2. Чайковський Я. І. Проблеми та напрямки підвищення ефективності функціонування банківської системи України. Економічний аналіз. 2016. Т. 23. № 1. С. 153-160.

3. Решетило В. П. Ринковий трансформаційний потенціал банківських інститутів та проблеми його реалізації. Вісник Української академії банківської справи. 2003. № 2. С. 75-78.

4. Іващук І., Іващук О. Напрями трансформації вітчизняної банківської системи в умовах глобальних дисбалансів. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2011. Вип. 16. С. 99-109.

5. Васіна А. Ю. Структурне реформування національної економіки: методологічні та інституційні аспекти : монографія. Тернопіль. Економічна думка ТНЕУ, 2017. 392 с.

6. Волинець В. В. Шляхи удосконалення галузевої структури економіки країни. Економіка та держава. 2006. № 8. С. 32-34.

7. Ткаченко О. І. Сучасна банківська система України: тенденції та очікування. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 17. С. 417-423.

8. Tongurai J., Vithessonthi C. The impact of the banking sector on economic structure and growth. International review of financial analysis, 2018. no. 56. P. 193-207.

9. Коваленко М. М. Державне регулювання банківського сектору економіки України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2011. Вип. 2 (9). С. 135-145.

10. Карчева Г. Т. Особливості становлення та розвитку банківської системи України. Економіка і прогнозування. 2005. № 2. С. 93-102.

11. Барановський О. І. Стійкість банківської системи України. Фінанси України. 2007. № 9. С. 75-87.

12. Дзюблюк О. Розвиток банківського сектору в умовах деформації світового фінансового простору. Вісник Національного банку України. 2011. № 10. С. 76-83.

13. Mulska O.P. Forecasting and modeling of social economy: challenges in crisis conditions. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду

України. Збірник наукових праць. 2016. Вип. №6 (117). С. 80-84.

14. Levytska O., Mulska O. Emerging trends in the labour market of Ukraine in terms of global transformations. Perspectives: Journal on economic issues. 2018. no. 2. P. 53-70. URL: <http://perspectives-ism.eu/full/p182-s053.pdf>.

15. Васильців Т., Магас Н. Передумови конкурентоспроможності підприємств роздрібної торгівлі. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.2. С. 218-222.

16. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Юрків Н.Я. Інституційне забезпечення розширення фінансових можливостей підприємств промисловості та АПК на регіональному рівні. Фінанси України. 2012. № 3. С. 90-101.

References.

1. Oherchuk M. O. (2013). Theoretical basis of the transformation of the banking system. [Teoretychni osnovy transformatsii bankivskoi systemy]. Journal of the Modern Period of Ukraine. vol. 99. no.1, p.p. 368-375. [in Ukrainian].

2. Chaykovs'kyu Ya. I. (2016). Problems and directions of improving the efficiency of functioning the banking system of Ukraine [Problemy ta napriamky pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia bankivskoi systemy Ukrainy]. Science works journal «Ekonomichnyy analiz». vol. 23. no. 1, p.p. 153-160. [in Ukrainian].

3. Reshetylo V. P. (2003). Market transformation potential of banking institutions and problems of its implementation [Rynkovyi transformatsiinyi potentsial bankivskykh instytutiv ta problemy yoho realizatsii]. Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking. no. 2. p.p. 75-78. [in Ukrainian].

4. Ivashchuk I., Ivashchuk O. (2011). Directions of transformation of the domestic banking system in the conditions of global imbalances [Napriamy transformatsii vitchyznianoї bankivskoi systemy v umovakh hlobalnykh dysbalansiv]. Ukrainian science: the past, modern, future. vol. 16. p.p. 99-109. [in Ukrainian].

5. Vasina A. Yu. (2017). Structural reform of the national economy: methodological and institutional aspects. [Strukturne reformuvannia natsionalnoi ekonomiky: metodolohichni ta instytutsiini aspekty]. Ternopil: Ternopil National Economic University. [in Ukrainian].

6. Volynets V. V. (2006). Ways of the sectoral structure improving of the country's economy [Shliakhy udoskonalennia haluzevoi struktury ekonomiky krainy]. Journal «*Ekonomika ta derzhava*». vol.8. p.p. 32-34. [in Ukrainian].

7. Tkachenko O. I. (2018). The current banking system of Ukraine: trends and expectations [Suchasna bankivska systema Ukrainy: tendentsii ta ochikuvannia]. Market Infrastructure. vol. 17. p.p. 417-423. [in Ukrainian].

8. Tongurai J., & Vithessonthi C. (2018). The impact of the banking sector on economic structure and growth. International review of financial analysis. vol. 56. p.p. 193-207.

9. Kovalenko M. M. (2011). State regulation of the banking sector of the Ukrainian economy [Derzhavne rehuliuвання bankivskoho sektoru ekonomiky Ukrainy]. Collection of scientific works «Public Administration and Local Government» vol. 9. no. 2. p.p. 135-145. [in Ukrainian].

10. Karcheva H. T. (2005). Formation and development features of the banking system of Ukraine [Osoblyvosti stanovlennia ta rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy]. «Economy and forecasting» scientific journal. no. 2. p.p. 93-102. [in Ukrainian].

11. Baranovskyi O. I. (2007). Stability of the banking system of Ukraine [Stiikist bankivskoi systemy Ukrainy]. Journal «Finance of Ukraine». no. 9. p.p. 75-87.

12. Dzyublyuk O. V. (2011). Development of the banking sector in the conditions of deformation of the world financial space [Rozvytok bankivskoho sektoru v umovakh deformatsii svitovoho finansovoho prostoru]. Visnyk of the National Bank of Ukraine. no. 10. p.p. 76-83. [in Ukrainian].

13. Mulska O. P. (2016). Forecasting and modeling of social economy: challenges in crisis conditions. Journal of the modern period of Ukraine. no. 6 (117). p.p. 80-84.

14. Levytska, O., Mulska O. (2018). Emerging trends in the labour market of Ukraine in terms of global transformations. Perspectives: journal on economic issues. no. 2. p.p. 53-70. Available at: <http://perspectives-ism.eu/full/p182-s053.pdf>.

15. Vasylytsiv T. and Magas N. (2014). Prerequisites of competitiveness of retail enterprises [Peredumovy konkurentospromozhnosti pidpriemstv rozdribnoi torhivli]. Scientific herald of the national forestry university of Ukraine. no. 24.2. p.p. 218-222. [in Ukrainian].

16. Vasylytsiv T.G., Lupak R.L, Yurkiv N.Ya. (2012). Institutional support for the expansion of financial opportunities of industrial enterprises and agribusiness at the regional level [Instytutsiine zabezpechennia rozshyrennia

finansovykh mozhlyvostei pidpriemstv promyslovosti ta APK na rehionalnomu rivni]. Journal «Finance of Ukraine». no. 3. p.p. 90-101. [in Ukrainian].

Н.М. Руцишин. Этапы конвергенции институционального обеспечения развития банковской системы и реализации структурных реформ национальной экономики Украины.

В статье акцентировано внимание на необходимости максимального использования потенциала банковского сектора как основы будущего социально-экономического роста государства. Обосновано, что обеспечение конвергенции институционального базиса развития банковской системы с реализацией структурных реформ является сложным процессом, требующим соблюдения определенной этапности и логической последовательности действий. В исследовании предложен подход к определению основных базовых этапов конвергенции институционального обеспечения развития банковской системы и реализации структурных реформ национальной экономики Украины. Обобщенно, что эффективное внедрение «институционального изменения» развития банковской системы в процессе структурного реформирования национальной экономики требует формализации адекватной управленческой тактико-оперативной поддержки, должна соответствовать структурно-функциональным критериям: комплексность, регуляторность, сбалансированность, превентивность, надежность, плюрализм, транспарентность

Ключевые слова: структурное реформирование, потенциал банковской системы, конвергенция, развитие банковской системы, институциональное обеспечение, структурные трансформации, стратегические приоритеты государственной политики.

N. Rushchyshyn Convergence stages of institutional support of the banking system development and implementation of structural reforms of the national economy.

The subject of research is the theoretical and methodological principles of the genesis of institutional support for the development of the banking system and the implementation of structural reforms of the national economy of Ukraine.

The purpose of the article is to substantiate scientifically main stages of convergence of institutional support of the banking system development and the implementation of structural reforms of the national economy in Ukraine.

The methodological basis of the study. The theoretical and methodological basis of the study were general research methods, fundamental provisions of economic theory, laws and regulations governing the state and its banking system, generalization and understanding of the experience of banking systems of individual countries.

Results. The article has focused attention on the necessity to maximize the using of potential of the banking sector as a basis for future socio-economic growth of the state. It has been substantiated that ensuring the convergence of the institutional basis for the banking system development with the implementation of structural reforms is a complex process that requires compliance with a certain stage and logical sequence of actions. In the study, the author proposes an approach to determining the main basic stages of convergence of institutional support for the banking system development and the implementation of structural reforms of the national economy in Ukraine such as: the formation of adaptive parameters of the institutional support for the banking system in the context of structural economic reforms; designing promising convergence scenarios and minimizing the risks of potential «institutional traps»; substantiation of hardware convergence of institutional support for the banking system and implementation of structural reforms; assessment of the resource base for the implementation of structural changes in the institutional support for the banking system development; identification of critical imbalances between the development of the banking system and the adequate needs of national economic entities; identification of strategic directions of convergence of institutional support for the banking system. It is generalized that effective implementation of «institutional changes» in the development of the banking system in the process of structural reform of the national economy requires formalization of adequate management in tactical and operational support, which must meet structural and functional criteria: comprehensiveness, regulation, balance, prevention, reliability, pluralism, and transparency.

Keywords: structural reform, potential of the banking system, convergence, banking system development, institutional support, structural transformations, strategic priorities of state policy.

Стаття надійшла до редакції: 10.10.2020 р.